

A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakértői véleménye

Ügyszám: SzJSzT-47/14

A szakvélemény címe: Építészeti terv engedély nélküli átdolgozása, az építészeti mű sérthetetlenségéhez fűződő jog megsértése építészeti terv átdolgozása

A törvényszék által feltett kérdések:

- 1) Nyilatkozzon a szakértői intézet arra, hogy az áttervezést végző B. A. tervei mennyiben jelentettek eltérést az eredeti felperesi tervekhez képest?
- 2) Nyilatkozzon, hogy az átalakítás következtében a műnek az egysége megváltozott-e, milyen irányban?
- 3) A felperesnek az áttervezésre vonatkozó ajánlata mennyiben felel meg az építész kamara által javasolt díjszabásnak?

Válaszok a törvényszék által feltett kérdésekre

Bevezető, általános válaszok.

Az Eljáró Tanács a kirendelő végzésben összefoglalt tényállás alapján, a csatolt peres iratokat áttanulmányozva alakította ki véleményét. Megjegyzi, hogy nem volt megtalálható az iratok között a felperes és az alperesi jogelőd között létrejött eredeti, a 2008-as átépítés alapját jelentő tervezési szerződés. Ha e tervezési szerződés átdolgozási jogot enged az alperesi jogelődnek, az kioltja a felperesi igényt. A felek a korábbi szerződés tartalmára nem utaltak. A felperesi igényből, az alperesi védekezésből és abból, hogy az alperes kért átdolgozási engedélyt a felperestől, levonható az a közvetett, egyelőre irattal alá nem támasztott következtetés, hogy szerződés alapján átdolgozási jog az alperesi jogelődöt valószínűleg nem illette meg. Mindazonáltal az eljáró tanács indokoltan tartaná e szerződés vizsgálatát azért, mert az alperes munkavállalójával dolgoztatta át a tervet, ami belső, saját átdolgozást jelent (ennek eredményét sérelmezi a felperes). Emiatt az átdolgozás megtörténtét annak fényében is meg kellene vizsgálni, hogy a felperes és az alperesi jogelőd tervezési szerződése milyen terjedelmű belső célú felhasználási jogot engedett az alperesi jogelődnek, és e jogátengedést kétség esetén hogyan lehet értelmezni.

Az eljáró tanács a kirendelő végzésben foglalt jogszabályi hivatkozásokat a vélemény kialakítása szempontjából azzal egészíti ki, hogy a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv. (Szt.) 13. §-nak építészeti alkotásokra való alkalmazhatósága körében az Szt. 67.§-t is figyelembe kell venni lex specialisként. Eszerint „*A mű jogosulatlan megváltoztatásának minősül az építészeti alkotás vagy a műszaki létesítmény tervének a szerző hozzájárulása nélkül történő olyan megváltoztatása, amely a külső megjelenést vagy a rendeltetésszerű használatot befolyásolja*”. (Szt. 67.§ (1) bekezdés)

A tényállás 2013 előtti, ezért a szakvéleményt az Szt. 13.§-ának a 2013. április 1-je előtt hatályos következő szövege alapján alakítottuk ki: „*A szerző személyhez fűződő jogát sérti művének mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása vagy más olyan megváltoztatása vagy megcsorbítása, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes.*”

Az eljáró tanács véleményét a töretlen bírói és szakértői gyakorlattal¹ összhangban alakította ki. Az utóbbit egy 2014-ben készült szaktanulmány (a továbbiakban: szaktanulmány) is összefoglalja.²

Eszerint, ha a tulajdonos az épületet át kívánja építeni, és e körben a *tulajdonosi jogait rendeltetésszerűen gyakorolja*, akkor a bírói és a szakértői gyakorlat a tulajdonosi és az építésztervezői érdekmérlegelés során a tulajdonos javára dönt. E gyakorlat egyrészt

- szűkíti az építész tervezőnek a mű (terv, illetve az épület) egységéhez fűződő, ún. integritási jogát, másfelől kimondja, hogy
- az átdolgozási engedélyt – értelemszerűen megfelelő ellenérték fejében – a szerző nem tagadhatja meg, harmadrészt rögzíti, hogy
- az átdolgozás mértékét el nem érő, lényegtelen változtatásokhoz egyáltalán nem szükséges a szerző hozzájárulása, mert ezt a felhasználó (a tulajdonos) maga is elvégeztetheti.

Az épület átdolgozás sajátos esete az épület *közérdekből szükséges megváltoztatása*, ami adott esetben kiolthatja a mű integritásához fűződő védett magánérdeket (pl. autóbusz pályaudvar átépítés³). Ilyenkor is megmarad az építész szerző szerzői vagyoni jogaiból annyi, hogy kötelező a szükséges átdolgozás tervezési szerződését számára felajánlani. A szerző nem élhet vissza szerzői jogával, tervezői jogdíj igénye nem lehet túlzó. Ha ezt a lehetőséget nem ajánlották fel az eredeti tervezőnek és az áttervezésre másnak adtak megbízást, a szerzői jogsértés megvalósul. Felróhatóság esetén az eredeti tervező kártérítésként tarthat igényt méltányos felhasználási díjra, vagy felróhatóság híján a gazdagodás megtérítési igény érvényesíthető.⁴

Az előzőekben leszűrt megállapítások az alábbi bírósági gyakorlatra vezethetők vissza:

BDT2010. 2329. Az építmény tulajdonosát megilleti az a jog, hogy a tulajdonában álló épületet átépítse, ennek során külső megjelenését, építészeti kialakítását, rendeltetését módosítsa vagy azt elbontsa. A tulajdonos használati jogának rendeltetésszerű gyakorlásához kapcsolódó átépítés nem eredményezheti a tervező szerzői jogainak sérelmét. A tervező szerzői joga szempontjából a felhasználó hasznosítási jogosultságait érdekösszeméréssel kell mérlegelni.

¹ Csak a legfontosabb véleményeket kiemelve: 35/2002 Kórház tervdokumentációjának átdolgozása, 29/2003 Térfigyelő kamerarendszerrel kapcsolatos szerzői jogi kérdések, 11/2005 Informatikai stratégiai terv szerzői jogi védelme 1/2006 Építészeti mű átépítése; 30/2006 Ipari beruházásokhoz készített tervek felhasználása, 24/2007/01 Tervdokumentáció átdolgozása, 29/2008. Iskolai bútorozási terv szerzői jogi megítélése, 118/2009 Autópálya tervezéssel kapcsolatos szerzői jogi kérdések, 4/2010. Építési tenderterv felhasználása kiviteli tervként, 15/2010. Építészeti alkotás engedélyezési tervének felhasználása kivitelezési terv elkészítésére és a felhasználási engedély terjedelme támogatási szerződés részét képező általános szerződési feltételek alapján, SZJSZT 15/2011. Belsőépítészeti terv felhasználása, átdolgozása, 19/2012/2A P. rekonstrukciójával érintett szerzői jogokra vonatkozó korábbi szerződések értelmezése, 5/2013, Uzsoda fejlesztésével kapcsolatos szerzői jogi kérdések.

² Faludi Gábor: Az építészeti művek a Szerzői Jogi Szakértő Testület gyakorlatában. in: Legeza Dénes (szerk.): A szerzői jog gyakorlati kérdései: Válogatás a Szerzői Jogi Szakértői Testület szakvéleményeiből (2010-2013) fennállásának 130. évfordulója alkalmából. Bp., SZTNH, 2014. 118-150.

³ Építészeti mű átdolgozása -SzJSzT – 08/13., előzmény véleményekkel egyezően: „A Szerzői Jogi Szakértő Testület 01/06 számú, valamint 15/10 számú szakvéleményében kifejtette, hogy„A tulajdonos tulajdonjogból fakadó jogosultságaival – akár a szerző Sztj-ben megfogalmazott személyhez fűződő jogát fogalmilag sértő módon is – akkor élhet, ha az alkotás megváltoztatásához, vagy akár az épületben megtestesülő alkotás megsemmisítéséhez fűződő érdek mögött olyan szükségszerű („reális”), magán- vagy társadalmi igény áll, amellyel szemben a szerzői jog gyakorlása rendeltetés ellenes joggyakorlásnak minősülhet. Ezt a mérlegelést azonban esetenként kell elvégezni.”

⁴ Szaktanulmány 129, 130.o.

BH2005.427 A tulajdonosi jogok rendeltetésszerű gyakorlása nem eredményezheti a tervezőnek az építményhez fűződő szerzői joga megsértését.

Megvalósul a szerzői jogsértés, ha a tulajdonos építési engedély nélkül végzi az átépítést, és utóbb kér hozzájárulást:

BDT2008. 1756. I. Nem minősül visszaélésszerű joggyakorlásnak, ha a szerző az építészeti alkotás mint szerzői jogi védelem alatt álló mű jogosulatlan megváltoztatása esetén az utólag kért hozzájárulását megtagadja. Ezért a szerző jognyilatkozata bírósági ítélettel nem pótolható.

Ha a tulajdonos egyáltalán nem kér átdolgozási engedélyt az építész tervezőtől, megvalósul a szerzői jogsértés:

Szegedi Ítéltábla Pf.II.20.595/2008/3 -SZIT-H-PJ-2009-43. bírósági határozat

Ad 1.) Nyilatkozzon a szakértő intézet arra, hogy az áttervezést végző B. A. tervei mennyiben jelentettek eltérést az eredeti felperesi tervekhez képest?

A válasz az iratokból (F/8 – építési engedélyezési tervdokumentáció) – az eredeti tervek ismerete nélkül – aggály nélkül megadható. Nincs peradat arra, hogy a kivitelezés során az alperes eltért volna az építési tervektől.

A tervdokumentáció szerkezeti leírás c. része alapján az eltérések (az átépítési terveknek az ügyben figyelembe vehető sajátosságai) a következők:

- a galéria épület déli szárnyában az alperes közhasznú kft. központi irodáit alakította ki,
- a meglévő galéria-épület belső átalakítása, bővítése volt az átépítési munka jellege (tervezői nyilatkozat, utolsó bekezdés),
- az iroda kialakításhoz a meglévő kávézót, annak fedett teraszát és nyitott teraszát építette át/be akként az alperesi jogelőd, hogy a nyitott teraszt beépítették, a fedett terasz, szociális helyiség és elkészítő konyha válaszfalait bontották le, ezekből alakították ki az irodateret,
- a teakonyhát át kellett helyezni látványtakarással (belső gipszkarton fal) az előcsarnokba,
- a vizes blokk megközelíthetőségét új, acél szerkezetű, üvegfalú, és üveg tető födémmel ellátott, 3,30 m fesztávolságú átjáróval (híd) biztosították,
- a belső udvarra néző déli homlokzaton öt ablakot nyitottak, amelyek elé üveg árnyékoló paneleket helyeztek el,
- a tartószerkezeteket nem bontották meg, minden beépített szerkezet szerelt, eltávolítható, könnyűszerkezet,
- új, látható épületszerkezet a nyitott terasz meglévő, acél gerendarácshoz illesztett üveg- illetve tömör falszerkezete, valamint az átjáró (híd) szerkezete,

Ami a nyitott terasz beépítését illeti:

- a nyitott terasz beépítéséhez használt

- új acéloszlopok szerkezetében és formájában megegyezik az épületben (üvegház) már meglévő acéloszlopokkal,
- fix üveges és ablakos mezők alumínium szerkezete megegyezik a főépületen alkalmazott alumínium szerkezetekkel,

- tömör fal külső nemesvakolatának a színe és felülete megegyezik a főépületen használt színnel és felülettel,
- a nyitott terasz beépítése során keletkező új tető folytatja a meglévő üvegház tetőzetének 10%-os lejtését.

Ami az átjáró (híd) építését illeti,

- acélgerendákon szerelt könnyűszerkezetes födém, amelynek kerámia burkolata megegyezik az alkalmazott kerámia burkolattal,
- a falszerkezet acél oszlopok közé szerelt, alumínium keretben elhelyezett fix üvegfalakkból áll, az alumínium keret követi az épületen már meglévő hasonló szerkezeteket, és ugyanez a helyzet az acélszerkezetben elhelyezett hőszigetelő üvegtetővel kapcsolatban is.

A gépészeti megoldások az ügy szempontjából nem relevánsak.

Az eljáró tanács megállapítja, hogy az áttervezés (átépítés) során a felperesi tervekhez való illeszkedési szándék a szerkezetválasztás körében jól látható, de az átépített mű funkcionális, belső térbelisége megváltozott.

Ad 2.) Nyilatkozzon, hogy az átalakítás következtében a műnek az egysége megváltozott-e? Ha igen, milyen irányban?

A válasz megadása során az eljáró tanács az Szjt 13.§ és 67.§ (1) bekezdésének együttes értelmezése szellemében járt el. Az Szjt 13.§-hoz fűzött Nagykomentár (Wolters Kluwer, 2014. Budapest, szerk. Gyertyánfy Péter) kiemeli, hogy „sajátos, főleg az építészeti alkotások és műszaki létesítmények tárgyában gyakoribb eset a műpéldányokra vonatkozó tulajdonosi joggyakorlás és a szerzői jog összeütközése. Ezek olyan érdekösszeméréssel dönthetők el, amelynek szintje nem az Szjt. 13. § részletszabályainál van, hanem annál magasabban: a tulajdonjoggal, mint kizárólagos joggal védett érték és az ugyancsak kizárólagos jogokkal védett szerzői jogosulti érdek a rendeltetésszerű joggyakorlás elve mércéjével mérhető össze - az elv az Szjt. 3. §-ának hídján jön át”.

Az Szjt 67.§-hoz fűzött, e kérdéshez kapcsolódó magyarázat pedig az SZJSZT töretlen gyakorlatára utal: „az Szjt. 13. §-a és 67. § alapján a szerzőnek az építészeti művek tekintetében a mű integritásához fűződő joga abban az esetben sérül, amennyiben az alkotás (...) megváltoztatásának eredményeképpen a külső megjelenés a lényegét érintő mértékig eltorzul, megcsönkul, illetve a külső megjelenés vagy a rendeltetésszerű használat oly módon változik meg, hogy az a szerzői becsületet, a szerző jóhírnevét sérti.” (SzJSzT 1/2006. követve az SzJSzT 35/2002. és SzJSzT 26/2004. számú szakvéleményeket).

Ebből kiindulva: az átépítés az eredeti rendeltetésszerű használatot semmiben nem befolyásolja. Az épület-együttes továbbra is alkalmas megcélzott funkciójának betöltésére. Sőt, a rendeltetésszerű használati funkciók köre bővült: az épület-együttes irodai célokat is szolgál, és e funkció nincs ellentétben az épület eredeti művésztelep funkció ellátásával, azt nem is károsítja.

Az átépítés érinti a külső megjelenést, azaz a mű egységét. A külső megjelenés érintettsége nem az utcai front, hanem a déli, belső udvari front felől valósul meg, és azt elsősorban az átjáró megépítése, másodsorban a nyitott terasz beépítése jelenti.

Ami a mű egységét valóban hátrányosan érinti, az a „lábakra emelt, a kávézóból nyíló terasz” beépítése, amely „szinte fölé emelkedik a három ötszáz éves platánnak” (F/2 oldalszám nélkül). Ez ugyanis az F/2 alatt csatolt méltató cikkben is hangsúlyozott átláthatóságot, a kert és az utca összekapcsolódását is csökkenti.

Az eljáró tanács álláspontja szerint azonban az épület-együttes külső megjelenésének a lényegét torzító, csonkító, illetve a szerzői becsületre, vagy jóhírnévre sérelmes módon az átépítés nem érintette a következő okokból:

- az átépítés belső átalakítást eredményezett,
- az átépítés olyan szerkezetekkel, anyagokkal, olyan látható felületeket képezve történt, amelyek megegyeztek az eredeti épületegyüttesen alkalmazott megoldásokkal, illetve ahhoz a legközelebb álltak,
- az átépítés arra a lehető legkisebb mértékre korlátozódott, amely az iroda helyiségcsoport kialakításához szükséges volt, és nem korlátozott semmilyen alap- a művésztelepi tevékenység ellátásához kapcsolódó funkciót;
- az irodai funkció közhasznú szervezet irodai tevékenységének ellátását jelenti, a közhasznú tevékenység pedig minden olyan tevékenység, amely a létesítő okiratban megjelölt közfeladat teljesítését közvetlenül vagy közvetve szolgálja, ezzel hozzájárulva a társadalom és az egyén közös szükségleteinek kielégítéséhez;
- az F/2 alatt csatolt, az épületegyüttes jellemzőit dicsérően kiemelő folyóiratcikk megállapítja, hogy az eredeti (felperesi) átépítés „a régi „házacskás” beépítési karaktert megőrizte, az enyhe hajlásszögű magastetők ritmusa együtt hullámzik a hatalmas ártéri fák lombkoronájával”;
- e hullámzást a perben érintett átépítés megőrizte (ld. az 1. kérdésre adott, a tető kialakításával kapcsolatos rész-választ);
- érintetlen maradt a jellegadó bejárati torony,
- érintetlen maradt az utcafront, az utcára néző kubusok (terek) füzére,
- az átépítés alapvetően csak akkor érinti lényegesen a külső megjelenést, ha az a közterülethez kapcsolódó külső megjelenést változtatja meg,
- az épület-együttes F/2 alatt csatolt szakmai folyóiratcikkben említett térszervező szerepét az átépítés egyáltalán nem érintette.

Ad 3.) A felperesnek az áttervezésre vonatkozó ajánlata mennyiben felel meg az építész kamara által javasolt díjszabásnak?

Előzetesen meg kell jegyezni, hogy a felperesi előadás szerint az árajánlat mind az építési, mind a kivitelezési tervdokumentáció díját magában foglalta. Nem talált az eljáró tanács olyan peradatot, amely ezt a díjat, vagy e díjnak az építési tervdokumentáció elkészítésre eső részét összehasonlíthatóvá tehetné az építési tervdokumentációt jegyző, munkavállaló tervező számára fizetett díjjal. Azt azonban le kell szögezni, hogy az Szjt. 30.§ (3) bekezdése értelmezése alapján a szolgálati mű szerzőjének csak a felek ilyen irányú megállapodása alapján jár szerzői jogdíj, ha a szolgálati művet a munkáltató maga használja fel.

Az eljáró tanács a kirendelésnek megfelelően tanulmányozta a Magyar Építész Kamara ajánlott díjszabását.⁵

⁵http://www.mek.hu/media/files/2014/letoltheto/110929_MEK_dijszamitas_2011.maj.pdf

Ez a díjszámítási mód tartalmaz egy sajátos díjalap kalkulációt, ehhez igazítja az összes mérnöki és építészeti szolgáltatás díját és ezen belül tervfázisokhoz rendeli ezeknek a szolgáltatások ajánlott díját.

Az eljáró tanács nem rendelkezett adatokkal arra nézve, hogy milyen díjalaphoz lehetett volna a felperes alperes által el nem fogadott árajánlatát viszonyítani. Emiatt az eljáró tanács nem tud választ adni arra a kérdésre, hogy az el nem fogadott ajánlatba foglalt díj hogyan viszonyul a Magyar Építész Kamara által ajánlott díjakhoz.

Budapest, 2015. augusztus 19.

Dr. Gyertyánfy Péter
a tanács elnöke

Dr. Faludi Gábor
a tanács előadó tagja

Vajai Tamás DLA
a tanács szavazó tagja